

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a felperesnek az alperes ellen házasság felbontása és járulékai iránt a Váci Városi Bíróság előtt 8.P.20.878/2004. szám alatt megindított majd a Pest Megyei Bíróság 1.Pf.21.843/2010/4. számú részítéletével a peres felek között létrejött peren kívüli megállapodások, majd az alperes által 2006. július 27-én tett egyoldalú jognyilatkozat érvénytelensége tárgyában részben befejezett perében az említett számú másodfokú részítélet ellen a felperes által 113. sorszám alatt előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán az alulírott napon - tárgyaláson kívül - meghozta a következő

r é s z í t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a másodfokú bíróság részítéletét hatályában fenntartja.

Kötelezi a felperest, hogy az adóhatóság külön felhívására fizessen meg az államnak 480.000 (négy száznyolcvanezer) forint feljegyzett felülvizsgálati eljárási illetéket.

I n d o k o l á s

A peres felek kétszer kötöttek egymással házasságot. Az első, 1986-ban kötött házasságukat a V.i Városi Bíróság 1999. június 9-én jogerőre emelkedett ítéletével bontotta fel. A házasság felbontását követően a peres felek élettársként éltek együtt, majd 2000. július 13-án ismételten házasságot kötöttek. 2003. évre azonban a házastársak között a viszony olyannyira megromlott, hogy közöttük esetenként már tettlegességre is sor került. A házaselet megromlásában jelentős szerepe volt a gyermekkorától süketnéma alperesnek az 1990-es évek végén jelentkező affektív pszichiátriai megbetegedése (pszichózis mániáko depresszió) főleg depresszív tüneteinek, amelyet nem kezeltek. Betegsége miatt megváltozott hangulati állapotában az alperes dolgozni nem volt képes, ami számtalan konfliktus forrása volt, éppúgy mint a családjával szembeni sajátos magatartása, az otthoni teendőkkel szemben is megnyilvánuló közömbössége. Mindezt a gyermekei és a házastársa egyre nehezebben tolerálták.

2003. évtől kezdődően az alperes számtalan esetben az édesanyjához költözött vissza, majd időlegesen a felek az életközösséget helyreállították. 2004. augusztus 1-jén az alperes szuicid szándékkal nagy mennyiségű gyógyszert vett be. A felperes az alperest kórházba szállította és 2004. augusztus 19-ig a V.i Kórház Pszichiátriai Osztályán kezelték. Amikor innen az alperest

elbocsátották, már nem tért haza. Ezzel a házastársak között az életközösség végleg megszűnt. Az alperes először az édesanyjához költözött, majd később - a gyermekkori megbetegedéséből eredő süketnémaságára tekintettel - Pn a S. Lakóotthonban nyert elhelyezést.

2003. december 11-én az alperes a házastársi közös lakásuk, a Sz. . hrsz. alatt nyilvántartott, és természetben a Sz., Á. utca alatti lakóház és udvar megjelölésű ingatlan tekintetében a házastársa, V. A. különvagyonát elismerő, ügyvéd által szerkesztett illetőleg ellenjegyzett szerződést írt alá. A szerződés 3. pontja szerint a szerződő felek egyezően jelentik ki, hogy a különvagyon jogi természetét ismerik. A 4. pont azt tartalmazza, hogy a fenti ingatlan az ingatlan-nyilvántartásban egyedül és kizárólagosan V. A. tulajdonaként van nyilvántartva, ezért a jogügyletük földhivatali eljárást nem igényel. A szerződés rögzítette, hogy azt egyidejűleg a szerződő felek tényállásnak is tekintik. A szerződés utolsó bekezdése szerint a meghatalmazott ügyvéd a szerződést a megbízásnak megfelelően készítette el, a felek előtt felolvasta, felolvasásra a felek rendelkezésére bocsátotta, annak tartalmát és jogi következményeit megmagyarázta, majd a szerződést az ügyfelek, mint akarattukkal mindenben megegyezőt az ellenjegyző ügyvéd előtt saját kezűleg aláírták és aláírásukkal egyben azt is igazolták, hogy a szerződés egy-egy példányát átvették.

2004. augusztus 19-én, azt követően, hogy az öngyilkossági kísérlete után az alperest a V.i Kórház Pszichiátriai Osztályáról elbocsátották egy „megállapodást” is aláírt. Ez a megállapodás, amelyet az alperes a felperes által megírt szövegről másolt át, azt tartalmazza, hogy a felek házasságukat közös akarattal kívánják felbontani, a gyermekek V. A. gondozásában maradnak, a férj nem igényel tartásdíjat, és az ingóságokat akként osztották meg, hogy a felperes kifizet az alperes részére 500.000 forintot, amelynek átvételét az alperes elismeri. A lakás és az autó a férj tulajdonát képezi, és az alperes minden ellenszolgáltatás és térítés nélkül a közös lakásból elköltözik. Egyéb tekintetben megállapodtak, hogy egymással szemben a továbbiakban semmiféle követelésük nincs. A megállapodás vonatkozó kitétele szerint „ezt a megállapodást felelősségem teljes tudatában nem erőszak hatására írtam”.

Sem az ügyvédnél aláírt szerződés, sem az utóbb említett megállapodás rögzítésénél és aláírásánál jelnyelvi tolmács nem volt jelen.

Bár az alperes többféle megbetegedés miatt állt orvosi kezelés alatt és peres eljárásokban is személyesen vett részt, affektív megbetegedését jelen eljárásig kifejezetten nem észlelték. 2006-ban egy bőrgyógyászati osztályon történt kezelése során kértek pszichiátriai konzíliumot affektív megbetegedés gyanúja miatt.

Korábban csupán depressziós kórképet, illetőleg akut stresszreakciót diagnosztizáltak nála. Az orvosi kezelések során az alperessel való kommunikációban a kezelők, illetőleg ápolók jelnyelvi tolmácsot nem vettek igénybe, holott az alperessel kapcsolatos kommunikációs nehézségeket észlelték. Már 2004-ben sem tudták az alperest exploráltatni, kontaktusba vonni őt nem lehetett. Ennek megfelelően a kezelőorvosoknak, ápolóknak nem volt tudomása arról, hogy az alperes milyen szerződéseket írt alá, és ennek megfelelően az alperes kezelése az aktuális problémáira szorítkozott. A jelen eljárásban a házastársi közös vagyon megosztására irányuló viszontkeresetet jogi képviselő útján előterjesztő alperes 2006. július 27-én ezen eljárás megszüntetésére vonatkozó jognyilatkozatot tett, amely jognyilatkozata a bíróság észlelése szerint is az érdekeivel ellentétes volt.

A felek házasságát a bíróság 63. sorszámú részítéletével bontotta fel. A felek akkor még kiskorú 1991. október 31-én született J. utónevű gyermekének az elhelyezéséről, továbbá e gyermek és az 1980. november 11-én született A. utónevű közös gyermek tekintetében az alperest terhelő gyermektartásdíjról, valamint a kiskorú gyermek és az alperes közötti kapcsolattartásról is határozott. Ezt meghaladóan a felperes keresetét és az alperesnek a házastársi tartásdíj iránti viszontkeresetét elutasította.

Az elsőfokú bíróság részítélete a másodfokú bíróság 2007. június 19-én kelt 1.Pf.21.562/2007/5. számú részítéletével jogerőssé vált. Ezt követően az elsőfokú bíróság a házastársi közös vagyon megosztása tárgyában az eljárást folytatta, miután az alperes a házastársi közös vagyon megosztására irányuló viszontkeresete tárgyában a per megszüntetésére irányuló nyilatkozatát még a részítélet meghozatala előtt visszavonta és a korábbi jogi képviselője is jelezte, hogy a per megszüntetésével nem ért egyet, mert az az ügyfele érdekeit súlyos mértékben sérti.

A házastársi közös vagyon megosztására irányuló viszontkereset érdemi elbírálásának előfeltételeként az alperes kérte, hogy állapítsa meg a bíróság, miszerint a Fn 2003. december 11-én kelt különvagyonot elismerő szerződés, valamint a Sz.n 2004. augusztus 19-én kelt megállapodás, továbbá a bírósági eljárásban az eljárás megszüntetésére irányuló alperesi jognyilatkozat a Ptk. 17. § (1) és (2) bekezdése alapján - a Legfelsőbb Bíróság BH 1984/185. szám alatt közzétett eseti döntésében írtakra is figyelemmel - semmis. Ha a bíróság a szerződések megkötésének és az egyoldalú jognyilatkozat megtételének az idejére az alperes teljes cselekvőképtelensége megállapítását nem látná indokoltnak, az alperes a Ptk. 200. § (2) bekezdésére és 202. §-ára is hivatkozott semmisségi okként, figyelemmel a Ptk. 234. § (1) bekezdésében foglaltakra. Másodlagosan az említett szerződéseket tévedés és

megtévesztés (Ptk. 210. § (1) és (4) bekezdése) jogcímén megtámadta és kérte érvénytelenné nyilvánításukat, továbbá a szerződés megkötésénél irányadó együttműködési kötelességre és tájékoztatási kötelességre (Ptk. 205. § (3) bekezdése), illetőleg a Ptk. 230. § (2) bekezdésére is hivatkozott.

A felperes a viszontkereseti kérelem ezen részének az elutasítását kérte. Az alperes cselekvőképessége tekintetében bizonyítási indítványt előterjesztett. Hangsúlyozta, hogy a Legfelsőbb Bíróság 1996. évi 466. számú eseti döntésében iránymutatást adott arra, miszerint a gondnokság alá helyezés nélküli cselekvőképtelenség állapotának a megállapításához igen széles körű bizonyítási eljárás lefolytatása szükséges. A felperesi álláspont szerint a perbe bevezetett pszichológus és pszichiáter szakértők azon megállapítását, hogy a viszontkeresettel érintett jognyilatkozatok megtételének időpontjában az alperes belátási képessége teljes mértékben hiányzott, az ítélezés alapjául elfogadni nem lehet. Ezek a megállapítások ugyanis a korábbi alperesi kezeléssel kapcsolatos zárójelentésekkel ellentétesek. „Ellenőrző” szakértő kirendelését kérte és olyan személyek tanúkénti meghallgatását, akik a szerződések megkötése körüli időben illetőleg az alperes egyoldalú jognyilatkozata megtételének az idejében az alperes kezelését ellátták. Álláspontja szerint ugyanis az orvosi kezelése során, ha az alperesnek annak idején is belátási képessége hiányzott, ennek ki kellett volna derülnie.

Az elsőfokú bíróság részítéletében - a felperes által indítványozott további bizonyítás foganatosítása nélkül - megállapította, hogy a Fn 2003. december 11-én kelt felperesi különvagyont elismerő szerződés, a felperes és alperes között Szn. 2004. augusztus 19-én kelt létrejött megállapodás, továbbá az alperesnek a 2006. július 27-én kelt, az eljárás megszüntetésére vonatkozó jognyilatkozata semmis. Ítéleti rendelkezését - annak lényegét tekintve - azzal indokolta, hogy az érintett jognyilatkozatok megtételekor az alperes gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen volt, mert olyan állapotban szenvedett, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége a jognyilatkozata megtételekor teljesen hiányzott. A Ptk. 17. § (2) bekezdése szerint pedig a gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen személy jognyilatkozata semmis.

A bizonyítékok köréből az elsőfokú bíróság ügydöntő jelentőséget tulajdonított a perbe bevezetett dr. G. É. igazságügyi elmeorvosi szakértői véleményének, amely szerint az alperes 2003. év decemberében 2004. évben és ezt követően is affektív megbetegedésben szenvedett, amely megbetegedése miatt az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége a fenti időszakokban tartósan, teljes mértékben hiányzott. A szakértő a megállapított pszichiátria megbetegedés tüneteiként sorolta fel az alperesnél

megállapítható súlyos ambivalenciát, ambitendenciát, szorongást, diszforiát, disztiniát, pszichomotoros nyugtalanságot, agitáltságot, beszűkült egysíkú gondolkodás tüneteit, illetőleg a kezeletlen állapot képet. Kiemelte, hogy az alperes pszichiátria kezelést szerény anyagi helyzetére hivatkozással nem vesz igénybe. A tartósan kezeletlen állapot eredményeként az alperes belátási képessége tartós jelleggel minden tekintetben 2000. évtől hiányzik. Az elmeorvos-szakértő arra is kitért, hogy az alperes állapota mind jeltolmács nélküli vizsgálat, mind jeltolmács segítségével történt vizsgálat során egyaránt a fentiek szerint volt észlelhető.

Az elsőfokú bíróság a pszichiáter szakértő véleményét alátámasztó jelentőséget tulajdonított a perbe bevezetett pszichológusi szakértői véleménynek is, amely szerint az alperes személyiség struktúrájára a beszűköltség, a szorongás és a neurotikus állapotkép jellemző. Érzelmi, hangulati élete instabil, hullámló, akarati élete könnyen hajlítható. Az alperes szociálisan bezárkózó, könnyen befolyásolható, sodorható személy, aminek a felperes nagy valószínűséggel tudatában van.

A bizonyítékok mérlegelése során az elsőfokú bíróság az alperesnek a perben tapasztalható következetlen pervitelét, ellentmondásos magatartásait és ellentmondásos nyilatkozatait is a szakértői véleményekkel összhangban állónak ítélte és figyelembe vette. Az elsőfokú bíróság maga is észlelte, hogy az alperes a szűk értelemben vett napi életvitel körét meghaladó dolgok, fogalmak értelmezésére nem képes, kérdésekre oda nem illő választ ad, bizonyos eseményekből azokkal össze nem függő következtetéseket von le. Azt a tény, hogy orvosi vizsgálatait során az alperes pszichiátria megbetegedését nem észlelték, az elsőfokú bíróság több okból sem tartotta a pszichiátriai megbetegedést kérdésessé tévő ténynek. Egyrészt azért, mert az alperes kezelése során mindig csak az aktuális panaszaira koncentráltak és az alperessel valóságos, megfelelő mélységű kommunikáció nem is volt lehetséges. A pszichiátriai kezelése során is csak keresztirányú vizsgálatot végeztek nála, holott a szakértő megállapítása szerint az alperes affektív megbetegedése csak hosszmetzeti vizsgálattal volt feltárható. Az alperesnek a háztartás vezetésére is képtelen magatartását, a családtagjaival folytatott veszekedéseit, rokkant nyugdíjaztatását is a vonatkozó viszontkereseti kérelmet alátámasztó körülményekként értékelte.

Az alperes gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen állapotán felüli egyéb érvénytelenségi hivatkozások vizsgálatát az elsőfokú bíróság értelemszerűen mellőzte.

Az elsőfokú bíróság részítélete ellen a felperes fellebbezett. Elsődlegesen a részítélet megváltoztatását és az alperes vonatkozó viszontkeresetének az elutasítását, másodlagosan pedig a részítélet

hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását kérte. A fellebbezésének az indokaként lényegében megismételte az ellenkérelmében foglaltakat, és további bizonyítást indítványozott az alperes ügyei viteléhez szükséges belátási képességének - szerinte megalapozatlan - teljes körű feltárása érdekében. Bizonyítási indítványában, miként az elsőfokú eljárásban a fellebbezésben is indítványozta azon orvosok tanúkénti meghallgatását, akik az alperest valamilyen oknál fogva kezelték, kérte az orvosi dokumentáció beszerzését és előzetes, magánfelkérésre adott véleményt csatolt, amely szerint újabb szakértői vizsgálat szükségessége merül fel.

A másodfokú bíróság részítéletében az elsőfokú bíróság részítéletét helybenhagyta. Ítéletének indokolása szerint az elsőfokú bíróság a perben igen részletes és széles körű bizonyítást folytatott le, gondosan vizsgálta, hogy a 2003. december 11-én a 2004. augusztus 19-én kelt szerződések megkötésekor, valamint a 2006. július 27-i keltezésű, a per megszüntetésére vonatkozó nyilatkozat megtételekor az alperesnek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége fennállt-e. Részletesen meghallgatta a peres feleket, tanúkat hallgatott ki, köztük a peres felek nagykorú gyermekét, akinek vallomásából megállapítható volt, hogy az alperesnek a mindennapi élete során is megértési problémái voltak, olvasási és értelmezési nehézségekkel küzdött. E tanú hiteltérdemlő vallomást tett arról, hogy az alperes életét lényegében a felperes irányította, aki olyan szinten tudott befolyást gyakorolni az alperesre, hogy akár megértés nélkül is bármilyen okiratot aláírjon. Az elsőfokú bíróság a perbe igazságügyi elmeorvosszakértőt vezetett be, aki a meghallgatása során az írásbeli szakvéleményét a szükséges körben kiegészítette és a hozzá feltett kérdésekre a válaszokat megadta, emellett pszichológus szakértőt is kirendelt. A szakvélemények egyértelműek, kellően alátámasztottak, aggálytalanok. Ezért az elsőfokú bíróság a másodfokú bíróság egyetértésével mellőzte a perben a további bizonyítást. A peradatok helyes mérlegeléséből levont helytálló következtetésnek ítélte azt az elsőfokú megállapítást, hogy az alperes beszámítási képessége a jognyilatkozatok megtételekor teljesen hiányzott. Az alperes a saját érdekeit felmérni nem tudta, ezért semmis szerződéseket kötött, illetőleg semmis jognyilatkozatot tett. A Ptk. 17. §-a (3) bekezdése alapján az alperes érintett jognyilatkozatait csak akkor nem lehetne semmisnek tekinteni, ha azok tartalmából és körülményeiből az következne, hogy azok megtétele cselekvőképessége esetén is indokolt lett volna. Az alperes által megtett nyilatkozatok azonban - az alperes cselekvőképességét feltételezve - nem voltak indokoltak, érdekeivel ellenkeztek.

A másodfokú bíróság részítélete ellen - annak az elsőfokú bíróság részítéletére is kiterjedő hatályon kívül helyezése és az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítása érdekében

- a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Jogsabálysértésként a Pp. 182. § (3) és 181. § (1) bekezdését jelölte meg és arra hivatkozott, hogy az eljáró bíróságok az alperes belátási képességének a teljes hiányát a felek között Fn, 2003. december 11-én megkötött és Szn, 2004. augusztus 19-én megkötött szerződések, valamint az alperes által jelen eljárásban 2006. július 27-én keltezett egyoldalú jognyilatkozat tekintetében a Legfelsőbb Bíróság 1996/465. szám alatt közzétett eseti döntésében adott iránymutatásának eleget nem téve állapították meg. Az alperes belátási képességében, cselekvőképességében való megalapozott állásfoglalás érdekében a felperes a felülvizsgálati kérelmében is további, viszonylag terjedelmes bizonyítás fogantatosítását indítványozta. Ezáltal tartalmilag a jogerős részítéletnek az említett szerződések és jognyilatkozat semmisségét megállapító elsőfokú rendelkezést helybenhagyó rendelkezése megalapozatlanságával érvelt. Sérelmezte a perben feltárt bizonyítékok részben iratellenes (tanúk vallomása) és az egyoldalú (a felek gyermekének tanúvallomása) értékelését, vagyis a Pp. 206. §-ában foglalt mérlegelési szabály megsértését is.

A felülvizsgálati kérelmének a részletes indokai között a felperes kifejtette, hogy véleménye szerint az alperes belátási képességének a szerződések megkötésekor hiányának számtalan tény és körülmény mond ellent. Így az, hogy az alperes évek óta személyesen vesz részt különféle polgári és büntetőeljárásokban, amelyekben a belátási képességének a hiánya fel sem merült. A 2003. december 11-én kelt szerződést szerkesztő és ellenjegyző ügyvéd tanúvallomása szerint a felekkel, így az alperessel is kétszer találkozott és a feleknek, így az alperesnek az írásba foglalt szerződés „mindenben megfelelt”. A perbeli pszichiátriai szakértői vélemény kialakításakor figyelembe vett - egyébként is hiányos - orvosi dokumentációk a felperesi nézet szerint a szakértői megállapításokat nem támasztja alá. Az alperes évek óta egy intézmény lakója, ahol az alperes belátási képességének a hiányát nyilván nem tapasztalták, hiszen ezzel összefüggő intézkedéseket nem tettek. Arra is hivatkozott a felperes, hogy a fellebbezési eljárásban a fellebbezését alátámasztandó két orvosi véleményt is csatolt (amelyek közül az egyiket igazságügyi orvosszakértői adta) és e vélemények az alperes belátási képességének a megalapozott megítélése érdekében újabb igazságügyi pszichiátriai és pszichológiai szakértői vélemény beszerzését tartották szükségesnek. Ezzel összefüggésben, illetve a további bizonyítási indítványa körében a felperes sérelmezte, hogy a perben adott igazságügyi szakértői vélemény és az előzetes orvosi dokumentációk szerinti - az alperes belátási képességével kapcsolatos - ellentmondások nem nyertek feloldást (Pp. 182. § (3) bekezdése). Hangsúlyozta a felperes, hogy a perben meghallgatott tanúk még az alperes belátási képességének vizsgálata előtt tettek vallomást, ezért a vallomásuk - a másodfokú bíróság indokolásával ellentétben

- a jogerős részítéleti rendelkezést alátámasztó bizonyítékként nem értékelhető. A felek közös gyermeke vallomását pedig - a bíróságok rendelkezésével ellentétes részében - azt figyelmen kívül hagyva, a bíróságok nem vonták mérlegelési körükbe (iratellenesség, egyoldalú mérlegelés).

Az alperes ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A felülvizsgálati kérelem az alábbiak szerint nem alapos.

A jogképességtől eltérően cselekvőképesség nem mindenkit, hanem csak azt illeti meg, aki az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel rendelkezik, aki az érdekei önálló felismerésére és az annak megfelelő akarat kialakítására, illetőleg cselekvésre képes. Azokat a személyeket, akik az említett képességgel - életkoruk vagy állapotuk miatt - nem rendelkeznek, törvényes képviselőik - szüleik, illetőleg a bíróság cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyező ítélete folytán a gyámhatóság által kirendelt gondnokaik - segítik az ügyeik vitelében. A nagykorú, ténylegesen cselekvőképtelen személyeknek azonban csak egy része áll gondnokság alatt. Más részük - bár belátási képességük hiányzik - gondnokság alá helyező ítélet hiányában formálisan önállóan tehet jognyilatkozatot, köthet szerződést, akár nagy jelentőségű ügyekben és akár saját érdekeivel ellentétesen is. Egyéb jogalkotói célok mellett ez utóbbi körbe tartozó személyek érdekeit védi a Ptk. 17. §-ának (2) bekezdése, amely szerint a gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen személy jognyilatkozata semmis, hacsak annak tartalmából és körülményeiből az nem következne, hogy azok megtétele cselekvőképesség esetén is indokolt lett volna (Ptk. 17. § (3) bekezdése).

Azt, hogy ki tekintendő gondnokság alá helyezés nélkül is a kérdéses jognyilatkozata megtételekor cselekvőképtelennek az említett törvényhely (1) bekezdése határozza meg akként, hogy az, aki tartósan vagy a jognyilatkozata megtételekor olyan állapotban van (volt), hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik (hiányzott). A Ptk. 17. §-a a cselekvőképtelen állapot feltételeként nem határozza meg, hogy a belátási képesség teljes hiánya mi miatt következett be. A cselekvőképtelen állapot bírói mérlegelés kérdése és eredménye, amelynek alapját az elmebeli állapot, a szellemi képesség megléte vagy teljes hiánya képezi (BDT 2009. 1959.). A mérlegelés során a kérdéses személy nyilatkozata tartalmának és körülményeinek, annak, hogy az adott tartalommal a nyilatkozatát az illető cselekvőképes állapotban is megtenné-e, lényegi jelentősége van (BH 2010/90.).

A fentiekből egyértelműen kitűnik, hogy a jelen másodfokú részítélet jogszerűségének (amelynek vizsgálata a Pp. 270. § (2) bekezdése, 275. § (3) és (4) bekezdései alapján a felülvizsgálati

eljárás tárgyát képezheti) az alapkérdése mérlegelési kérdés. A szabad bírói mérlegelésre vonatkozó jogszabálynak, a Pp. 206. §-ának a megsértése - mint az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatással lévő eljárásjogi szabálysértés (Pp. 275. § (4) bekezdése) - viszont csak akkor állapítható meg, ha a bíróság iratellenes, ellentmondó, a per adataiból nem következő megállapítást tett (BH 1995/2/103.). A rendes jogorvoslati eljárással lezáruló mérlegelési jog lényegéből és a felülvizsgálati eljárásnak mint rendkívüli jogorvoslatnak a jogszabálysértésre korlátozott voltából következik, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak a bizonyítékok újbóli értékelésére, a felülmérlegelésre a felülvizsgálati eljárásban lehetősége nincsen (BH 2002/1/29.). A Legfelsőbb Bíróságot a jogerős ítéletben a bizonyítékok körébe tartozó helyesen és okszerűen megállapított tényállás köti (BH 1996/9/505.).

Az adott esetben a kifejtetteknek megfelelően a Legfelsőbb Bíróságnak központi jelentőségű tényként azt kellett és lehetett csak vizsgálnia, hogy a másodfokú részítélet által helybenhagyott azon elsőfokú ténymegállapítás, miszerint a 2003. december 11-én kelt felperesi különvagyon elismerő szerződés, a Szn, 2004. augusztus 19-én kelt megállapodás aláírásakor (megkötésekor), továbbá a jelen perbeli 2006. július 27-i keltezésű egyoldalú jognyilatkozata megtételekor az alperes belátási képessége teljesen hiányzott, nem ütközik-e a Pp. 206. § (1) bekezdésébe. A belátási képesség megítélésekor a felperes által idézett legfelsőbb bírósági eseti döntésben adott iránymutatás (BH 1996/465.) szerint, különösen ha e megítélés több éve megkötött szerződésre vonatkozik, a bíróságoknak valóban körültekintően kell eljárniuk. Az említett eseti döntés azonban egyebekben a jelen perre nemcsak a tényállások eltérő volta miatt nem vonatkoztatható (a felperes által idézett eseti döntés alapját egy olyan tényállás képezte, amelyben egy elhunyt személy az örökhagyó belátási képességéről, míg jelen perben magának az egyik peres félnek a belátási képességéről kellett állást foglalni), hanem azért sem, mert a Legfelsőbb Bíróság által idézett másik, a Ptk. 17. §-ára alapozott semmisségre okra vonatkozó általános érvényű iránymutatása szerint (BH 2010/90.) a Ptk. 17. §-ára alapozott semmisség vizsgálatakor a cselekvőképességében kérdéses személy ilyen állapotának a megítélésekor a nyilatkozata tartalmának, és a nyilatkozó magatartásának kiemelt jelentősége van. A Ptk. 17. §-ában foglalt rendelkezés helyes értelmezéséhez képest ugyanis a bírói gyakorlatban a cselekvőképesség kérdésének az elbírálása mint a szerződőképességnek, a szerződések és az egyoldalú jognyilatkozatok érvényességének a feltétele merül fel (vagyis nem a belátási képességnek a törvény által megszabott feltételekhez kötött általános tartós és teljes hiányáról kell állást foglalni, mint a Ptk. 15. § (4) bekezdése szerinti cselekvőképességet kizáró gondnokság esetén). Ebben a helyes megközelítésben a bíróságok

által foganatosított bizonyítás anyagából kiemelendő, hogy az alperesnek a jogerős ítélettel semmisnek nyilvánított mindhárom jognyilatkozata (két szerződési nyilatkozat és egy egyoldalú nyilatkozat) az ő érdekeivel teljesen ellentétes. Maga a felperes is elismerte azt a tanúktól elhangzott nyilatkozatot, hogy az alperes édesanyja a házastársi közös lakásul szolgáló ingatlannak a felek együttélés alatti felújításához (átalakításához) 1.000.000 forint ajándékkal járult hozzá. Az is tény, hogy a felújítás vagy a házastársi, vagy az élettársi együttélés alatt történt, így annak a házastársi vagy az élettársi közös vagyonból való (egyebekbeni) finanszírozását vélelmezni kell (nyilván az említett tényekre is tekintettel állapodtak meg a felek az első bontóperükben a házastársi közös lakás használatának a megosztásában). Ilyen körülmények között az említett ingatlannak felperes kizárólagos tulajdonakénti elismerése, de különösen még a használatról való minden ellentételezés nélküli lemondás is (illetve az ellentételezés iránti per megszüntetésére vonatkozó alperesi jognyilatkozat) - e joglemondás esetleges nem vagyoni indokoltsága nélkül - az alperes érdekeit, legalábbis beszámítási képességgel bírógazdálkodás szerint súlyosan sérti. E következtetéssel szemben a felperes arra, hogy 500.000 forintot az alperesnek átadott, alappal nem hivatkozhat. A felek ugyanis még az ingóságukat sem osztották meg és - ellentétben a későbbi nyilatkozataival - a felperes keresetlevelének adatai szerint az említett összeget a felperes az alperesnek az ingóságok értékkülönbségeként adta.

Ami most már az alperes állapotával kapcsolatos egyéb bizonyítási anyag mérlegelését kifogásoló felperesi érveket illeti, kétségtelen, hogy az elsőfokú bíróság T. Jnét, O. Inét, D. Gnét és a C. házaspárt még az alperesnek a teljesen cselekvőképtelenség miatti semmisségre hivatkozása előtt hallgatta meg és az alperes vonatkozó hivatkozása tekintetében kifejezett kérdéseket hozzájuk nem intézett. A per egyéb adatai - így elsősorban a szerződések (egyoldalú jognyilatkozat) tartalma, az alperes nem vitatottan még a mindennapi életvitelben is megnyilvánuló sajátos magatartása, öngyilkossági kísérletei, szellemi képességeinek a felperes által sem vitatott fogyatékoságai és a felek közös nagykorú gyermekének ifj. V. A. tanúvallomásaival is alátámasztott, kiegészített igazságügyi pszichiátriai és pszichológiai szakértői véleményben foglaltak - az alperes belátási képességének a szerződések megkötésekor (az egyoldalú jognyilatkozatok megtételekor) hiányát azonban kellően alátámasztják. Ezért téves az a felperesi érvelés, hogy a jogerős ítélet az alperes cselekvőképtelenségét egyedül a szakértői véleményre alapozottan állapította meg. Az eljáró bíróságok a bizonyítékok összevetett, logikai hibától, ellentmondástól és iratellenességtől mentes értékelésével foglaltak állást akként, hogy az alperes belátási képessége a szerződések megkötésekor, illetve az egyoldalú jognyilatkozata megtételekor teljesen hiányzott. Ez a megállapítás a felek közös gyermekének

teljes vallomásához képest sem iratellenes vagy nem egyoldalú értékelés. A bíróságok ugyanis nem azt állapították meg, hogy az alperes a felperes lelki terrorja alatt élt, és az alperes saját akaratával szemben a felperesi befolyásnak engedelmeskedett hanem azt, hogy az alperesnek az ügyei viteléhez szükséges önálló belátási képessége teljesen hiányzott. Ez a megállapítás pedig összhangban van a tanúvallomás idézett azon részével, amely szerint bár az alperes szavakat olvasni tudott, de a tudata a szöveg összefüggéseit nem fogta át, a szövegek jelentéstartalmát nem értette meg. Ennek megfelelő volt a vele való kommunikáció is, amelynek lehetősége - amikor egyáltalán az alperessel kommunikálni lehetett - elvont dolgokra nem, csak a legegyszerűbb, kézzel fogható dolgokra terjedt ki.

A perben aggálytalanként elfogadott szakértői véleményt a felperes a Pp. 181. § (1) bekezdésére és 182. § (3) bekezdésére hivatkozással is alaptalanul kifogásolja. A pszichiáter szakértő, aki az alperes affektív megbetegedését (pszichózis mániáko depressziva, elsősorban depresszív tünetekkel) és ebből adódóan a belátási képessége hiányát megállapította, a szakvéleményét az alperes kórelőzményének ismeretében és a szakmai tudására alapozva alakította ki, amelynek hiányában az elsőfokú bíróság a Pp. 177. § (1) bekezdése alapján szakértőt helyesen rendelt ki. A szakvéleménye vizsgálati részében 14. pontban az alperes kórelőzményeit a szakértő részletezte és a véleményét kifejezetten az ún. hosszmetzeti képre, tehát az előzményekre is alapozta. A szakvéleményében, illetőleg annak kiegészítésében a szakértő kellő és elfogadható magyarázatát adta annak, hogy miután az alperes belátási képességének-cselekvőképességének a megítélése a kezelései során egyszer sem volt a kezelőorvosok feladata, mindig csak az éppen aktuális panaszra terjedt ki a diagnosztizálás. Megjegyzendő, hogy ennek során az alperes cselekvőképtelenségének, pszichotikus megbetegedésének a tünetei a kórelőzményben írtak alapján is észlelhetőek voltak (2004. március 24. Sz., M. Bt. igazolása, 2004. június 29. V., Pszichiátriai Gondozó Intézet véleménye, 2004. augusztus 4-től augusztus 19. J. Ö. Városi Kórház Pszichiátriai Osztálya zárójelentése, ugyanezen kórház 2004. augusztus 27-i ambuláns lapja stb.). Ezek az adatok éppen nem ellentétesek a perbeli szakértői véleménnyel, hanem azt - egyéb peradatok mellett - alátámasztják. Nincs tehát a szakvéleményben az orvosi dokumentációkkal szembeni ellentét. Az, hogy az alperes pszichés-mentális állapotát az egyébkénti kezelései során miért nem tárták fel mélyrehatóbban és részletesen, a jelen per elbírálása körén kívül eső kérdés. Jelentősége annak van, hogy kezeletlen mentális állapota miatt a gyermekkorától süketnéma alperesnek - megfelelő általános iskolai oktatása és szakmunkás képzése után, illetőleg mellett sem - az önálló akarat kialakítására egyáltalán alkalmas az ügyei önálló viteléhez szükséges belátási képessége évek óta, de legalábbis 2003. december 11-én megkötött szerződés aláírásakor és

azt követően hiányzott, illetőleg hiányzik. Eszerint alakult a magatartása és a cselekvéssorozata is, amelynek a jelen per elbírálása szempontjából az a lényege, hogy - a felek nagykorú gyermekének tanúvallomása szerint is - az ügyei vitelében az életközösség megszűnéséig teljesen a házastársára, majd utóbb az édesanyjára hagyatkozott. Nyilván ezért sem merült fel a gondnokság alá helyezésének a szükségessége.

Miután az alperes teljes cselekvőképtelensége a jelen perben a bizonyítékok okszerű, ellentmondásmentes és iratszerű mérlegelésével megállapítható volt, a felperes további bizonyítási indítványainak mint szükségtelennek a mellőzése a megalapozatlanság fogalmát nem meríti ki (BH 1996/9/478-II.). A magánfelkérésre adott előzetes pszichiátriai vélemény pedig még akkor is, ha igazságügyi szakértői tevékenységre egyébként jogosult pszichiáter adta, csak mint a fél (a felperes) előadása, álláspontja értékelhető (BH 1996/2/102.). Ekként pedig a Pp. 206. § (1) bekezdése szerinti mérlegelés megkérdőjelezésére a fentiekben kifejtett okokból nem alkalmas.

A felperes felülvizsgálati kérelmének az indokolására tekintettel a Legfelsőbb Bíróság még arra mutat rá, hogy önmagában az a körülmény, miszerint több perben az alperes személyesen járt el, és sem a bíróságok, sem a jelenlegi tartózkodási helyén szolgáltató intézmény alkalmazottai nem észlelték az alperes ügyei viteléhez szükséges belátási képességének a hiányát, a részítéleti döntés jogszerűtlenségét még nem támasztja alá. A jelen per az első olyan per, illetőleg alkalom, amikor a középpontban az alperes cselekvőképessége áll, amelyről a felülvizsgálati kérelemmel támadott jogerős részítélet határozott.

A kifejtetteknek megfelelően a Legfelsőbb Bíróság a másodfokú bíróság részítéletét a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A feljegyzett illeték viseléséről az Itv. 74. § (3) bekezdésére tekintettel irányadó 6/1986.(VI.26.) IM rendelet 13. §-ának (2) bekezdése és 15. § (1) bekezdése szerint határozott.

Budapest, 2011. május 17.

a tanács elnöke, előadó bíró, bíró.

A kiadmány hitelül: tisztviselő